

AAN120023 / ORGANIZACE V NEZISKOVÉM SEKTORU

ANPR / Bakalářské studium

2014/2015

doc. PhDr. Pavol Frič, Ph.D.

ZS 2/2; povinný předmět

Z + Zk / 5 kreditů

Cílem předmětu je poskytnout studentům základní vhled do problematiky neziskových organizací a umožnit jim kriticky pochopit aktuální dění v neziskovém sektoru a jeho roli v procesu transformace a modernizace české společnosti po r. 1989. Pozornost kurzu je také zaměřena na historii neziskového sektoru a na konsolidaci organizované občanské participace v České republice. Kurz podporuje analytické myšlení. Učí studenty sociologicky analyzovat aktuální problémy a vývojové trendy neziskových organizací. Hlavní důraz je tedy kladen na schopnost studentů aplikovat teoretické poznatky a přístupy při zkoumání konkrétních neziskových organizací i neziskového sektoru jako celku. Kurz dává odpovědi na zásadní otázky týkající se příčin vzniku neziskových organizací, rapidního nárůstu jejich počtu po r. 1989, příčin problémů konsolidace neziskového sektoru, dopadů zahraničního financování jeho jednotlivých segmentů, a objasňuje, jaké faktory formovaly jeho vnitřní strukturu, způsobily jeho anomálie (ve srovnání se západními zeměmi), jaké jsou důsledky profesionalizace neziskových organizací a jiných modernizačních procesů na aktuální dění v neziskovém sektoru. To vše na pozadí teoretických přístupů (v oblasti sociologie, ekonomie, politologie a veřejné politiky) jako jsou teorie selhání trhu/státu/neziskového sektoru, teorie důvěry, teorie sociálního státu, teorie mobilizace zdrojů, teorie struktury politických příležitostí, teorie kolektivní identity, teorie sociálních počátků, teorie sociálních sítí, teorie modernizace, teorie demokracie a teorie elit.

Charakteristika obsahu předmětu:

- 1. Úvod do problematiky organizované občanské společnosti:** definice, právní formy neziskových organizací, koncept tří sektorů ve společnosti, teorie občanské společnosti, historie české organizované občanské společnosti (základní etapy vývoje, historická diskontinuita, disent a pád komunismu), struktura občanského sektoru (staré a nové organizace)

FRIČ, P., DEVEROVÁ, L., PAJAS, P. ŠILHANOVÁ H. 1998. *Defining the Nonprofit Sector: The Czech Republic. The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project*, Institute for Policy Studies, JHU, Baltimore, Working Paper No. 27.

FRIČ, P. 2009. Terminologická mozaika. In: ANGELOVSKÁ, O., FRIČ, P., GOULLI, R. *Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru po roce 1989*. Praha: Agnes, s. 13–22.

SKOVAJSA, M. 2010. Organizovaná občanská společnost: teorie a vývoj. In Skovajsa, M. a kol. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, s. 30–61.

TŮMA, O. VANĚK, M., DOSTÁL, P. 2001. Historie neziskového sektoru v českých zemích. In: FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. Praha: Eurolex Bohemia, s. 47–53.

2. Konsolidace neziskového sektoru po r. 1989: vývoj základních parametrů organizované občanské společnosti: (zaměstnanost, členství, počet organizací, dobrovolnictví), teorie vzniku neziskových organizací (Market Failure, State Failure, Contract Failure, Resources mobilization, Political Opportunity Structure, Collective Identity), strukturální konsolidace a Structural Anomalies, Legal Environment

FRIČ, P. 2009. Dynamika a struktura neziskového sektoru. In: ANGELOVSKÁ, O., FRIČ, P., GOULLI, R. *Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru po roce 1989*. Praha: Agnes, s. 54–66.

KUTI, E. 1999. Different Eastern European countries at different crossroads. In: *Voluntas*, Vol. 10, No. 1.

HOWARD, M. M. 2002. *Postcommunist Civil Society in Comparative Perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

POSPÍŠILOVÁ, T. 2009. Česká občanská společnost – data, fakta, měření. In Skovajsa, M. a kol. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, s. 113–143.

Potůček M. 2000. The Uneasy Birth of Czech Civil Society. *Voluntas*, Vol. 11, No. 2, pp. 107–121.

3. Politika a neziskový sektor: Budování demokracie po r. 1989, hrozba návratu totality, budování systému politických stran, selhání disidentů v politice, reprezentativní vs. participativní demokracie, institucionální inkorporace neziskových organizací (teorie politických příležitostí), demokratická reprezentativita a neziskové organizace

DVOŘÁKOVÁ V. 2003. Civil Society in the Czech Republic: “Impulse 99” and “Thank You, Time To Go”. In: KOPECKÝ, P. and MUDDE, C. (eds.). *Uncivil Society?: Contentious Politics in Post-Communist Europe*. London: Routledge.

FRIČ, P. 2000. *Neziskové organizace a ovlivňování veřejné politiky: Rozhovory o neziskovém sektoru II*. Praha: AGNES.

FRIČ, P. 2001. Společensko politický kontext aktuálního vývoje neziskového sektoru. In: FRIČ, P., GOULLI, R. *Neziskový sektor v České republice*. Praha: Eurolex Bohemia, s. 47–53.

Frič, P. 2009. Politický vývoj ve střední Evropě po r. 1989. In: ANGELOVSKÁ, O., FRIČ, P., GOULLI, R. *Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru po roce 1989*. Praha: Agnes, s. 73–126.

FAGIN, A. 1997. “Transition to Democracy in the Czech Republic: The Concept of Civil Society.” *The Practice of Civil Society*. pp. 573–580. Middlesex University.

4. Vztah státu a neziskových organizací: základní ekonomické a sociologické teorie, diverzita neziskového sektoru, institucionalizace spolupráce, modely

partnerství, problémy partnerství neformální model spolupráce, negativní stereotypy zainteresovaných aktérů, role EU při budování partnerství

- BENÁČEK, V., FRIČ, P. a POTŮČEK, M. 2008. *Klíčové formy regulace ve vzájemných vztazích*. In: POTŮČEK, M., MUSIL, J. a MAŠKOVÁ, M. *Strategické volby pro českou společnost*. Praha: Slon, s. 103–194.
- DIZDRAVERIČ, S. M. 2010. Občanský sektor, trh a stát z pohledu vybraných teorií. In: Skovajsa, M. a kol. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, s. 90–121.
- FRIČ, P. 2009. Stát a neziskový sektor. In: ANGELOVSKÁ, O., FRIČ, P., GOULLI, R. *Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru po roce 1989*. Praha: Agnes, s. 38–46.
- FRIČ, P. 2008. The Uneasy Partnership of the State and the Third Sector in Czech Republic. In: OSBORNE, P. S. (ed.). *The Third Sector in Europe: Trends and Challenges*. Routledge, s. 230–255.
- SALAMON, L. M. et al. 1999. So What? The Impact of the Nonprofit Sector in Comparative Perspective. Paper prepared for presentation at the 28th Annual Conference of the Association for Research on Nonprofit organizations and voluntary Action (ARNOVA), Arlington, VA, November 4–6.

5. Formování komunity neziskových organizací: organizační struktura, krize identity, rozkol mezi starými a novými organizacemi, infrastruktura, formování koalic, pluralita advokačních koalic, střešní organizace

- FRIČ, P. 2009. Advokační koalice. In: ANGELOVSKÁ, O., FRIČ, P., GOULLI, R. *Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru po roce 1989*. Praha: Agnes, s. 112–120.
- VAJDOVÁ, T. 2005. *An Assessment of Czech Civil Society in 2004: After Fifteen Years of Development*. Civicus Civil Society Index Report for the Czech Republic. Praha: NROS and Charles University, pp. 33–36.

6. Financování neziskových organizací: financování z veřejných zdrojů (vztah mezi státem a organizacemi, modely partnerství, role EU-čerpání fondů, síťování, informace), financování ze soukromých zdrojů (dárcovství), financování z vlastní činnosti

- DOHNALOVÁ, M. 2010. Financování organizované občanské společnosti v České republice. In: Skovajsa, M. a kol. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál, s. 90–111.
- GOULLI, R. ANGELOVSKÁ, O. 2009. Satelitní účet neziskového sektoru v ČR. In: ANGELOVSKÁ, O., FRIČ, P., GOULLI, R. *Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru po roce 1989*. Praha: Agnes, s. 219–271.
- RVNNO 2012. Rozbor financování nestátních neziskových organizací. <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?pgid=332&conn=1991&pg=2>
- SALAMON, L. M., ANHEIER, H. K. and ass. 1998. The Emerging Sector Revisited: A Summary. The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, Phase II., Institute for Policy Studies, JHU, Baltimore.

7. Modernizace neziskových organizací: Teorie modernizace: stadia modernizace společnosti, reflexivní modernizace, modernizace občanských organizací, Offe: proces institucionalizace (profesionalizace) jako nezbytný vývojový stupeň občanského aktivismu (cyklus profesionalizace a amatérské revitalizace), profesionalizace jako zdroj úspěchu a udržitelnosti neziskových organizací (teorie mobilizace zdrojů), institucionalizovaná individualizace občanské participace.

BAUMAN, Z. 2002. *Tekutá modernita*. Praha: Mladá fronta.

BECK, U. 1992. *Risk Society: Towards a New Modernity*. London: Sage.

BECK, U. 2000. Na cestě do jiné moderní doby. In: PONGS, A. *V jaké společnosti vlastně žijeme?* Praha: ISV nakladatelství.

GIDDENS, A. 1994. Risk, Trust, Reflexivity. In: BECK, U., GIDDENS A., LASH, S. *Reflexive Modernization. Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press.

GIDDENS, A. 2001. *Třetí cesta: obnova sociální demokracie*. Praha: Mladá fronta.

8. Profesionalizace českých občanských organizací: definice profesionalizace, příčiny a dopady (hybridizace Dekker), zaměstnanost, projektifikace, standardy poskytování služeb (zákon), odvrácená tvář profesionalizace (demokratický deficit, byrokratizace, centralizace), hodnocení udržitelnosti CIVICUS

MARADA, R. 2005. Růstová dilemata občanského sektoru. In: MARADA, R. (ed.) *Dilemata občanské společnosti. Sociální studia* (1). Brno: FSS MU.

POSPÍŠILOVÁ, T. 2010. Organizace dobrovolnictví. In FRIČ, P., POSPÍŠILOVÁ T. a kol. 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes.

KOVACH, I., KUCHEROVA, E. 2009. The Social Context of Project Proliferation – The Rise of a Project Class // *Journal of Environmental Policy & Planning*, Vol. 11, No. 3, pp. 203–221.

ŠTOVÍČKOVÁ JANTULOVÁ, M. 2005. *Analýza procesu profesionalizace v občanském sektoru očima jeho aktérů*. Sociální studia. Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 1/2005, s. 131–146.

9. Lobbying a akontabilita občanských organizací: teorie lobbyngu, transakční aktivismus, legislativní monitoring, teorie akontability, akontabilita jako příčina profesionalizace, akontabilita českých občanských organizací

BOVENS, M. et al. 2008. Does public accountability work? An assessment tool. *Public Administration* 86: 225–242.

BOVENS, M. 2010. Two concepts of accountability: Accountability as a virtue and as a mechanism. *WestEuropeanPolitics* 33: 946–967.

HUSTINX, L. 2012. Institutionally Individualized Volunteering: Towards a Late Modern Re-Construction, *Journal of Civil Society*, 6:2, 165-179.

JACOBSSON, K., SAXONBERG, S. 2013. *Beyond NGO-ization: The Development of Social Movements in Central and Eastern Europe*. Farnham: Ashgate.

MÜLLER, K. B. (ed.) 2010. *Lobbying v moderních demokraciích*. Praha: Grada.
PETROVA, T., TARROW, S. 2007. Transactional and Participatory Activism in the Emerging European Polity. The Puzzle of East Central Europe. *Comparative Political Studies*, 40, 1, s. 74–94.

10. Profesionalizace řízení neziskových organizací: vztahy zaměstnanců a dobrovolníků, profesionální versus amatérské organizace (grassroots, komunitní organizace, experti a „srdcaři“), leadership a oligarchizace

FRIČ, P., VÁVRA, M. 2012. Tři tváře komunitního dobrovolnictví: neformální pomoc, organizovaná práce, virtuální aktivismus. Praha: AGNES a HESTIA.

POSPÍŠILOVÁ, T. 2011. *Grassroots Volunteering: Definitions, Concepts and Themes. Overview of the Literature*. Praha: AGORA.

POSPÍŠILOVÁ, T. 2010. Organizace dobrovolnictví. In FRIČ, P., POSPÍŠILOVÁ, T. a kol. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes.

11. Filantropie a neziskové organizace: altruismus vs. egoismus, proletářský altruismus za socialismu, individuální dárcovství, trendy a formy organizovaného dárcovství, charita, firemní dárcovství, veřejné sbírky, motivace k dárcovství a dobrovolnictví, společenská hodnota dobrovolnictví

FRIČ, P. 2001. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: Výsledky výzkumu NROS a AGNES*. Praha: NROS, AGNES.

Frič, P. 2010. Společenská hodnota a význam dobrovolnictví. In: FRIČ, P., POSPÍŠILOVÁ T. a kol. 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes, s. 183–200.

POSPÍŠILOVÁ, T. 2010. Organizace dobrovolnictví. In: FRIČ, P., POSPÍŠILOVÁ, T. a kol. 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes.

12. Perspektivy organizovaného aktivismu: základní trendy a vzájemné ovlivňování různých druhů aktivismu (organizovaný, profesionální a individualizovaný občanský aktivismus), everyday makers, politický konsumerismus, virtuální aktivismus, supernové politické paradigma

CÍSAŘ, O. 2008. *Politický aktivismus v České republice*. Brno: CDK.

DEKKER, P. Voluntary associations, volunteering and the ideals of civil society. CIES.

http://www.grupcies.com/boletin/images/stories/PDFBoletin/Articulol_Edic_59.pdf

FRIČ, P. a kol. 2014. *Deset let členství v EU – důsledky a zisky pro Českou republiku a občany v oblasti občanské společnosti*. Studie zpracovaná pro Zastoupení Evropské komise v České republice.

13. Transnacionalizace neziskových organizací: EU a mezinárodní sítě občanských organizací

- CÍSAŘ, O., VRÁBNÍKOVÁ, K. 2013. „Transnational Activism of Social Movement Organizations: The Effect of European Union Funding on Local Groups in the Czech Republic.“ *European Union Politics* 14 (1): 140–160. ISSN 1465-1165. Dostupné z: [https://www.academia.edu/1945180/ Transnational Activism of Social Movement Organizations The Effect of European Union Funding on Local Groups in the Czech Republic European Union Politics 2013 14 1 140-160 coauthored by O. Cisar](https://www.academia.edu/1945180/Transnational_Activism_of_Social_Movement_Organizations_The_Effect_of_European_Union_Funding_on_Local_Groups_in_the_Czech_Republic_European_Union_Politics_2013_14_1_140-160_coauthored_by_O._Cisar)
- De RIDDER, E. 2011. Civil Society Development during Accession: On the Necessity of Domestic Support to EU Incentives. *Sociológia* 2011, Vol. 43 (No. 6: 623–656)
- HARVEY, B. 2004. The illusion of inclusion: Access by NGOs to the structural funds in the new member states of Eastern and Central Europe. Report for the European Citizens Action Service. Brussels: ECAS.
- STULÍK, D. 2008. Vliv členství České republiky v Evropské unii na postavení českých nestátních neziskových organizací a jejich zapojení do společnosti. In: *Dopady členství České republiky v Evropské unii na nestátní neziskové organizace v programovacím období 2004–2006*. Praha: RVNNO.
- ŠKARABELOVÁ, S., JANOUŠKOVÁ, M., VESELÝ, M. 2008. *Dopady čerpání fondů Evropské unie na změny v organizační struktuře nestátních neziskových organizací*. Brno: Společnost pro studium neziskového sektoru.

Cvičení

Cvičení budou zaměřena na praktickou aplikaci jednotlivých teoretických přístupů při analýze konkrétních příkladů problémů konsolidace, profesionalizace a transnacionalizace neziskových organizací.

Povinná literatura:

- ANGELOVSKÁ, Olga, FRIČ, Pavol a Rochdi GOULLI. *Revitalizace a konsolidace neziskového sektoru po roce 1989*. Praha: Agnes, 2009. ISBN 978-80-903696-7-2.
- BENÁČEK, Vladimír, FRIČ, Pavol a Martin POTŮČEK. *Klíčové formy regulace ve vzájemných vztazích*. In: Potůček, Martin, Musil, Jan a MAŠKOVÁ, Miroslava. *Strategické volby pro Českou společnost*. Praha: Slon, 2008. s. 103–194. ISBN 978-80-86429-86-1.
- CÍSAŘ, Ondřej. 2008. *Politický aktivismus v České republice: Sociální hnutí a občanská společnost v období transformace a evropeizace*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury. ISBN 978-80-7325-168-0.
- FRIČ, Pavol a Rochdi GOULLI. *Neziskový sektor v České republice*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. ISBN 80-86432-04-1.
- FRIČ, Pavol. [Political Developments after 1989 and their Impact on the Nonprofit Sector](#). In: Annette ZIMMER and Eckhard PRILLER. *Future of Civil Society: Making Central European Non-Profit Organizations Work*. Berlin: [VS Verlag für Sozialwissenschaften](#), 2004.
- FRIČ, Pavol a Tereza POSPÍŠILOVÁ a kol. 2010. *Vzorce a hodnoty dobrovolnictví v české společnosti na začátku 21. století*. Praha: Agnes. ISBN 978-80-

903696-8-9.

- POSPÍŠILOVÁ, Tereza. 2009. Česká občanská společnost – data, fakta, měření. In Skovajsa, Marek a kol. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-681-0.
- POTŮČEK, Martin. 2000. The Uneasy Birth of Czech Civil Society. *Voluntas*, Vol. 11, No. 2, pp. 107–121. ISSN 0957-8765.
- POWELL, Walter W. 1987. *The Nonprofit Sector: A Research Handbook*. New Haven: Yale University Press. ISBN 978-03-0010-903-0.
- SKOVAJSA, Marek, DOHNALOVÁ, Marie. 2010. Organizovaná občanská společnost: teorie a vývoj. In SKOVAJSA, Marek a kol. *Občanský sektor: Organizovaná občanská společnost v České republice*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-681-0.
- VAJDOVÁ, Tereza. 2005. *Česká občanská společnost 2004: Po patnácti letech rozvoje*. Brno: Akademické nakladatelství CERM. ISBN 80-7204-379-X.

Zápočet:

Předpokladem k získání zápočtu pro studenty prezenčního a kombinovaného studia je splnění následujících požadavků:

- aktivní účast na přednáškách a seminářích,
- exkurze v prostředí neziskového sektoru (10 vyučovacích hodin) konzultovaná s vyučujícím (o exkurzi odevzdá student zprávu v rozsahu 5 normostran),
- četba povinné literatury,
- závěrečná písemná práce (přibližně 10 normostran) zaměřená na analýzu konkrétní neziskové organizace na pozadí vybraného teoretického přístupu.

Písemná práce musí vyhovovat základním požadavkům stanoveným katedrou pro vypracování písemných prací (viz Pokyny k vypracování bakalářské/diplomové práce). Titulní strana písemné práce má obsahovat název předmětu, název práce, jméno studenta, ročník, formu studia a datum vypracování práce. Práce musí mít stručný Úvod a Závěr, měla by být členěna do kapitol (s Obsahem). Práce musí obsahovat Soupis bibliografických citací (využité zdroje v textu) – minimálně sedm odborných zdrojů (odborných knižních pramenů, odborných článků).

Zkouška:

Požadavky ke zkoušce z předmětu Organizace v neziskovém sektoru jsou stručně charakterizovány obsahem předmětu (viz Charakteristika obsahu předmětu). Zkoušku lze vykonat po získání zápočtu (viz požadavky k zápočtu). K ústní zkoušce budou vypsány minimálně tři termíny a jeden termín v následujícím zkuškovém období.

Elektronickou oporu kurzu studenti naleznou v systému Moodle UK. Přístupový klíč ke kurzu je k dispozici u vyučujícího nebo na sekretariátu katedry.

Prerekvizitou předmětu Organizace v neziskovém sektoru je předmět Aplikace metod personální práce (AAN120043).